

змін в організованому злочинному середовищі // Часопис Київського університету права. - 2013. - № 3. - С. 292-296.

9. Вербенський М.Г. Транснаціональна злочинність: кримінологічна характеристика та шляхи запобігання: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08; Дніпропетровський національний університет внутрішніх справ. - Д., 2010. - 42 с.

10. Зелінська Н.А., Дрьомін В.М. Кримінальна глобалізація: від транснаціонального злочину до транснаціональної злочинності // Юридичний вісник. - 2011. - № 1. - С. 34-39.

11. Жаровська Г.П. Транснаціональна злочинність: джерела, ознаки, структура взаємозв'язків // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. - Чернівці: ЧНУ, 2013. - Вип. 660: Правознавство. - С. 111-117.

12. Неапольська політична декларація і Глобальний план дій проти організованої транснаціональної злочинності: Декларація Організації Об'єднаних Націй від 23 грудня 1994 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_787.

13. Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності від 21 червня 1997 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_786.

14. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин 1988 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_096.

15. Конвенція про боротьбу з торгівлею людьми та з експлуатацією проституції третіми особами 1949 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_162.

16. Міжнародна конвенція по боротьбі з підробкою

грошових знаків 1929 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_589.

17. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок 1980 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_024.

18. Запобігання та контроль організованої злочинності: Стратегія Європейського Союзу на початок нового тисячоліття (2000/С 124/01) // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_233/print1460108186805505.

19. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Резолюція Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй № 52/25 від 15 листопада 2000 року // Електронний документ: Режим доступу. - http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_789.

20. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності та протоколів, що її доповнюють (Протоколу про попередження і припинення торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми, і покарання за неї і Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря): Закон України від 4 лютого 2004 року № 1433-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2004. - № 19. - Ст. 263.

Домніцак В.В.,

кандидат юридичних наук, доцент, завідувач
кафедри спеціальної фізичної підготовки ОДУВС;

Пашаєв А.З.о.,

викладач кафедри спеціальної фізичної
підготовки ОДУВС.

Надійшла до редакції: 08.01.2016

УДК 343.985

ЩОДО КОНЦЕПЦІЇ КРИМІНАЛЬНОЇ (ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ) РОЗВІДКИ В УКРАЇНІ

Шелехов А. О.,

Тацієнко В. В.

Стаття присвячена окремим питанням формування концепції кримінальної розвідки в Україні. В статті аналізується міжнародний досвід прийняття стратегій кримінальної розвідки у таких країнах як: Англія, Хорватія, інших країнах Європи та США.

У статті розглянуто британську "Національну розвідувальну модель" та американський "Національний план розподілу розвідувальної інформації", які базуються на узагальненні бізнес-стратегій для потреб правоохоронних органів.

Також наголошено на деякі відмінності концепції кримінальної розвідки Англії та США від української моделі оперативно-розшукової діяльності, які стосуються сил і засобів.

Аналізується склад сил і засобів відповідно до концепцій кримінальної розвідки Англії та США.

Розглядається модель поліцейської діяльності, принципи стосовно кримінальної (поліцейської) розвідки.

Засновуючись на досвіді країн, де концепції поліцейської розвідки були офіційно затверджені, авторами пропонується включити до національної стратегії наступні ключові стадії розвідувального циклу: зби-

рання; оцінка; обробка; аналіз; розповсюдження та управління.

Реалізувати наведені стадії пропонується за рахунок застосування певної структури, функціональності та засобів, необхідних для ефективного використання кримінальної (поліцейської) розвідки.

Ключові слова: концепція, принципи, кримінальна розвідка, сили та засоби оперативно-розшукової діяльності.

Статья посвящена отдельным вопросам формирования концепции криминальной разведки в Украине. В статье анализируется международный опыт принятия стратегий криминальной разведки в таких странах как: Англия, Хорватия, других странах Европы и США.

В статье рассмотрены британская "Национальная разведывательная модель" и американский "Национальный план распределения разведывательной информации", которые базируются на обобщении бизнес-стратегий для нужд правоохранительных органов.

Также отмечены некоторые отличия концепции уголовной разведки Англии и США от украинской модели оперативно-розыскной деятельности, касающиеся сил и средств.

Анализируется состав сил и средств согласно концепций уголовной разведки Англии и США.

Рассматривается модель полицейской деятельности, принципы относительно криминальной (полицейской) разведки.

Основываясь на опыте стран, где концепции полицейской разведки были официально утверждены, авторами предлагается включить в национальную стратегию следующие ключевые стадии разведывательного цикла: сбор; оценка; обработка; анализ; распространение и управление.

Реализовать приведенные стадии предлагается за счет применения определенной структуры, функциональности и средств, необходимых для эффективного использования криминальной (полицейской) разведки.

Ключевые слова: концепция, принципы, уголовное разведка, силы и средства оперативно-розыскной деятельности.

This article is devoted to individual questions of formation of the concept of criminal intelligence in Ukraine. The article analyzes the international experience of adopting strategies criminal intelligence in countries such as: England, Croatia and other countries in Europe and the US.

In the article the British "National Intelligence Model" and the American "National plan of distribution intelligence information", based on a synthesis of business strategies to the needs of law enforcement.

Also highlighted some differences between the concept of criminal intelligence from Britain and the US Ukrainian model of operational activities related capabilities.

We analyze the composition of forces and means in accordance with the concepts of criminal intelligence in England and the United States.

A model of policing principles concerning the criminal (police) intelligence.

Based on the experience of countries where the concept of police intelligence were approved, the authors proposed to include in the national strategy for the following key stage of the intelligence cycle: collection; rating; processing; analysis; distribution and management.

Implement stages are offered through the use of a structure, functionality and tools required for effective use of the criminal (police) intelligence.

Keywords: concept, principles, criminal intelligence, strength and resources of operational activities.

Постановка проблеми. Дослідженню проблем кримінальної розвідки приділяють досить значну увагу за кордоном, розробляючи на її основі відповідні стратегії правоохоронних органів. Однак в Україні на сьогодні на жаль відсутні теоретично-правові засади системи кримінальної (полицейської) розвідки.

Правове регулювання діяльності оперативних підрозділів поліції відповідним чином не збалансовано. Деякі функції щодо негласного отримання необхідної інформації дублюється або виконуються не в повному обсязі з причини відсутності суцільної концепції та недостатньої правової регламентації. Також доводиться констатувати, що розвідувальні (та оперативні) підрозділи поліції не мають прямого доступу до інформації інших підрозділів, не можуть відповідним чином використовувати їх бази даних.

Усе це призводить до низької ефективності розвіду-

вальної роботи, і, відповідно, обумовлює необхідність її реформування, одним із кроків якого буде розроблення та прийняття на державному рівні відповідної стратегії кримінальної (полицейської) розвідки держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми кримінальної розвідки постійно привертати увагу закордонних вчених і практиків. Питання кримінальної розвідки вивчали такі закордонні вчені як: Х. Брейді, Дж. Грів, Д. Картер, М. Петерсон, Дж. Реткліф, К. Россі, М. Спероу, та інші.

В Україні, на жаль, цим питанням приділяється увага досить нетривалий час. Питанням кримінальної розвідки останнім часом присвячено роботи таких українських вчених як: С. В. Албула, Л. І. Аркуші, М. П. Водька, Є. О. Жидьського, О. В. Манжяя, О. Є. Користіна, Рижкова Е.В. та ін.

Метою статті є проведення аналізу досвіду країн, де концепції поліцейської розвідки були офіційно затверджені та розроблення на цій основі пропозицій до національної концепції кримінальної розвідки.

Дослідження проблеми. Аналіз спеціальних наукових та практичних джерел [6-16] свідчить про те, що у теперішній час в усьому світі набуває популярності провадження правоохоронними органами кримінальної (полицейської) розвідки (criminal intelligence process), тобто таємного збору інформації щодо загроз економічній та громадській безпеці, правопорядку, щодо причин та умов вчинення конкретних видів злочинів, тенденцій у організованій та терористичній злочинній діяльності, наркобізнесі, щодо окремих осіб і фактів, які пов'язані із вчиненням кримінальних правопорушень з метою їх виявлення, попередження та прогнозування злочинності в цілому.

Дослідженню вказаної проблематики приділяють досить значну увагу за кордоном, розробляючи на її основі відповідні стратегії правоохоронних органів. Однак в Україні на сьогодні на жаль відсутні теоретично-правові засади системи кримінальної (полицейської) розвідки.

На теперішній час найбільш поширеними стратегіями, в яких викладено процес кримінальної розвідки, є британська "Національна розвідувальна модель" (National Intelligence Model) [2] та американський "Національний план розподілу розвідувальної інформації" (National Criminal Intelligence Sharing Plan) [5].

Із вказаними стратегіями тісно пов'язана інша дефініція - "організація діяльності поліції на основі розвідувальних даних" або "модель поліцейської діяльності" (Intelligence-Led Policing (ILP)). Останній термін, як відмічають Дж. Картер, С. Філіпс та М. Гайадин, співвідноситься із описаними стратегіями таким чином, що стратегії визначають структуру, у рамках якої ILP може бути застосована у правоохоронних органах [1, с. 435]. Потрібно відмітити, що прийняття стратегії кримінальної розвідки у названих країнах не означає, що раніше кримінальна розвідка не застосовувалась. Натомість цими документами її було включено до стратегічних планів роботи правоохоронних органів. Цю тенденцію можна прослідкувати у багатьох розвинутих країнах, починаючи з 90-х років минулого сторіччя.

Це ж стосується і країн, які нещодавно стали членами Європейського союзу. Наприклад, у Хорватії подібну практику почали впроваджувати як раз в означений період, що підтверджується даними науковців цієї країни [4, с. 181].

На теперішній час правоохоронними органами бага-

тьох країн світу визнаються наступні принципи стосовно кримінальної (поліцейської) розвідки:

- дані поліцейської розвідки, які є своєчасними, дають підстави для вживання заходів, необхідних для результативного попередження, скорочення і розслідування тяжких злочинів і дій організованої злочинності, особливо, якщо вони мають транснаціональний характер (визначення “своєчасні” означає, що відомості надаються в належний час, а визначення “дають підстави для вживання заходів” припускає, що відомості є достатньо докладними і достовірними для проведення відповідних заходів);

- поліцейська розвідка може грати важливу роль у справі сприяння розподілу ресурсів і встановленню відповідних пріоритетів під час попередження, припинення і розслідування всіх форм злочинної діяльності на основі виявлення і аналізу тенденцій, способів вчинення злочинів, “гарячих точок” і злочинців як на національному, так і на транснаціональному рівнях; - розвідка служить наріжним каменем ефективної моделі поліцейської діяльності ІРР, відповідно до якої розвідка необхідна для забезпечення стратегічного управління і грає ключову роль у справі розподілу кадрів для всіх форм тактичної поліцейської діяльності, включаючи роботу з громадами і звичайне патрулювання [14, с. 2].

У країнах Європи та США кримінальна розвідка складається із шести головних етапів, об’єднаних у циклічне коло: - планування та визначення напрямів (цілей); - збирання інформації; - обробка інформації; - аналіз інформації; - поширення інформації; - повторна оцінка інформації [6, с. 4].

Британська “Національна розвідувальна модель” базується на узагальненні бізнес-стратегій для потреб правоохоронних органів. Стрижнем цієї моделі є засоби, за допомогою яких проводиться накопичення та вироблення відповідної розвідувальної інформації.

Засоби поділяються на:

- знання, що охоплюють професійні знання, нормативні документи, правила, бази даних, які є в наявності у правоохоронних органах та партнерських організаціях;

- системні засоби - продукти, що використовуються для безпечного збирання, приймання, зберігання, компонування, аналізу та використання інформації. Вони складаються із засобів фізичної безпеки, управління доступом, правил безпеки, протоколів обміну інформацією тощо;

- джерела, за допомогою яких одержується різна інформація, яка належить до правоохоронної сфери, на національному та міжнародному рівнях. Вони включають жертв та свідків, громадські об’єднання та представників громадськості, фахівців з протидії злочинності, засуджених, криміналістичну інформацію, результати негласної роботи, результати спостереження, конфідентів;

- сили, які застосовуються для підтримки функціонування Національної розвідувальної моделі [3, с. 7].

Потрібно відмітити, що на відміну від української моделі оперативно-розшукової діяльності, де її сили і засоби є окремими категоріями, у британській правоохоронній практиці сили є складовою частиною засобів. У результаті опрацювання даних, одержаних з використанням окреслених вище засобів, формується кінцевий розвідувальний продукт, у вигляді однієї з наступних форм:

- стратегічного аналізу, за допомогою якого виробляються довготермінові плани діяльності правоохоронних

органів, розробляється стратегія та вимоги до кримінальної розвідки;

- тактичного аналізу, на підставі якого здійснюється розробка короткотермінових планів діяльності поліції згідно із загальною стратегією, а також може використовуватися для доповнення існуючих вимог до кримінальної розвідки;

- цільового профілю стосовно конкретної особи (підозрюваного чи жертви) або групи осіб у відповідності до стратегічних пріоритетів; - проблемного профілю, в якому проаналізовано конкретний злочин або серію подій тощо [2, с. 67].

Нажаль на сьогодні в Україні склалася дещо інша ситуація. Правове регулювання діяльності оперативних підрозділів поліції відповідним чином не збалансовано. Деякі функції щодо негласного отримання необхідної інформації дублюються або виконуються не в повному обсязі з причини відсутності суцільної концепції та недостатньої правової регламентації. Також доводиться констатувати, що розвідувальні (та оперативні) підрозділи поліції не мають прямого доступу до інформації інших підрозділів, не можуть відповідним чином використовувати їх бази даних.

Усе це призводить до низької ефективності розвідувальної роботи, і, відповідно, обумовлює необхідність її реформування, одним із кроків якого буде розроблення та прийняття на державному рівні відповідної стратегії кримінальної (поліцейської) розвідки держави.

Засновуючись на досвіді країн, де концепції поліцейської розвідки були офіційно затверджені, до національної стратегії можна запропонувати наступні ключові стадії розвідувального циклу: збирання; оцінка; обробка; аналіз; розповсюдження та управління.

Реалізація наведених стадій відбуватиметься за рахунок застосування наступної структури, функціональності та засобів, необхідних для ефективного використання кримінальної (поліцейської) розвідки:

- затвердження відповідних правил щодо можливих методів отримання інформації (цілей її отримання);

- затвердження відповідних правил захисту інформації;

- затвердження відповідних категорій секретності; - затвердження відповідних правил забезпечення принципу службової необхідності;

- затвердження відповідних правил щодо кола осіб, серед яких можуть розповсюджуватися інформація і данні поліцейської розвідки;

- впровадження відповідної комп’ютерної системи обробки інформації;

- впровадження механізму повідомлення працівниками поліції розвідувальної інформації та алгоритм їх заохочення;

- впровадження системи оцінки та забезпечення якості отриманої інформації;

- впровадження системи складання обліків отриманої інформації (облік повідомлень про кримінальні правопорушення, притягнення до кримінальної відповідальності, відбитків пальців та ін.);

- впровадження засобів доступу до таких каталогів та пошуку в них;

- впровадження механізму запитів та повідомлення інформації з інших установ, організацій та держав;

- впровадження системи навчання фахівців з аналітичної роботи;

- впровадження стандартів та вимог щодо змісту

аналітичних довідок, доповідей та інших службових документів і продуктів розвідувальної діяльності;

- впровадження системи використання аналітичних продуктів в процесі управління.

Зазначені компоненти повинні бути однакові на місцевому, регіональному та національному рівні та можуть відрізнятися масштабом, ступенем складності залежно від спеціального обладнання та програмного забезпечення.

Література

1. Carter J. Implementing Intelligence-Led Policing: An Application of Loose-Coupling Theory / J. G. Carter, S. W. Phillips, S. M. Gayadeen // Journal of Criminal Justice. - 2014. - № 42. - P. 433-442.

2. Guidance on the National Intelligence Model / Produced on behalf of the Association of Chief Police Officers by the National Centre for Policing Excellence. - 2005. - 213 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://whereismydata.files.wordpress.com/2009/01/national-intelligence-model-20051.pdf>.

3. National Intelligence Model: Code of Practice. - CENTREX, 2005. - 14 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://library.college.police.uk/docs/npia/NIM-Code-of-Practice.pdf>.

4. Šimovic V. Research of Classical and Intelligent Information System Solutions for Criminal Intelligence Analysis / Vladimir Šimovic // National Security and the Future. - 2001. - № 3-4 (2). - P. 181-200.

5. The National Criminal Intelligence Sharing Plan / Department of Justice. - 2003. - 54 с. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://it.ojp.gov/documents/nacisp/National_Criminal_Intelligence_Sharing_Plan.pdf.

6. Албул С.В. Концепція розвитку кримінальної розвідки органів внутрішніх справ України: науковий проект / С.В. Албул, О.Є. Користін. - Одеса: ОДУВС, 2015. - 20 с.

7. Грібов М.Л. Розвідувальні заходи органів внутрішніх справ: сутність та питання застосування в боротьбі з організованою злочинністю / М.Л. Грібов // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). - 2009. - № 20. - с. 26-33.

8. Кондратьев Я.Ю. Національна кримінальна розвідувальна служба. Досвід роботи правоохоронних органів Великобританії: лекція / Я.Ю. Кондратьев, А.І. Пясецький, П.Я. Кондратьев. - К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2000. - 30 с.

9. Кондратьев Я.Ю. Організація і порядок проведення секретних операцій спеціальними агентами проти організованої злочинності в США: [посіб]. / [Я.Ю. Кондратьев, Д.Й. Никифорчук, А.І. Пясецький]. - К., 2004. - 59 с.

10. Крижановський А. Доктрина правового порядку в Україні: генезис, сучасний стан і перспективи / А. Крижановський // Право України. - 2013. - № 9. - с. 229-241.

11. Перепилиця М.М. Проведення оперативно-розшукових заходів у Великій Британії, Росії, США та Україні: [моногр.] / М.М. Перепилиця, О.В. Манжай. - Х.: Вид-во КП Друкарня № 13, 2008. - 248 с.

12. Пилипчук В.Г. Система організації управління і правового забезпечення діяльності спецслужб (досвід країн Європейського Союзу та Північної Америки): аналіт. доп. / В.Г. Пилипчук, М.О. Будаков, В.М. Гірич. - К.: НІСД, 2012. - 56 с.

13. Работа полиции. Системы полицейской информации и разведки: пособие по оценке систем уголовного правосудия. - Нью-Йорк: Управление Организации Объединенных Наций по наркотикам и преступности, 2010. - 36 с.

14. Смирнов М.П. Оперативно-розыскная деятельность полиции зарубежных стран. - М.: Центр юридической лит. "Щит", 2001. - 240 с.

15. Сурков К.В. Принципы полицейской разведки / Сурков К.В. - СПб., 1995. - 135 с.

16. Фільштейн В.Л. Організаційно-правові засади діяльності національної поліції держави Ізраїль (порівняльно-правовий аналіз): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Фільштейн Володимир Леонідович. - К., 2009. - 225 с.

Шелехов А.О.,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної діяльності
ОВС та економічної безпеки ОДУВС
член Всеукраїнської асоціації науковців
та фахівців у сфері оперативно-розшукової
діяльності

Тацієнко В.В.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри
економіко-правових дисциплін НАВС
Надійшла до редакції: 08.01.2016

УДК 343.137.5

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО ПІДОЗРЮВАНОВОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Вакуленко О. Ф.

В статті розглянуто положення чинного кримінального процесуального законодавства щодо вимог до проведення допиту неповнолітнього в ході кримінального провадження та особливості цієї слідчої дії. Враховуючи певні прогалини та неузгодженості чинного КПК України надано рекомендації і пропозиції щодо його удосконалення.

Ключові слова: неповнолітній підозрюваний, кримінальне провадження щодо неповнолітніх, допит, слідча (розшукова) дія, спеціаліст, педагог, психолог, лікар, законний представник неповнолітнього.

В статье рассмотрены положения действующего законодательства относительно требований к допросу несовершеннолетнего в ходе уголовного производства и особенностей этого следственного действия. Учитывая определенные просчеты и несоответствия действующего УПК Украины представлены рекомендации и предложения по его усовершенствованию.

Ключевые слова: несовершеннолетний подозреваемый, уголовное производство в отношении несовершеннолетних, допрос, следственное (розыскное) действие, специалист, педагог, психолог, врач, законный представитель несовершеннолетнего.